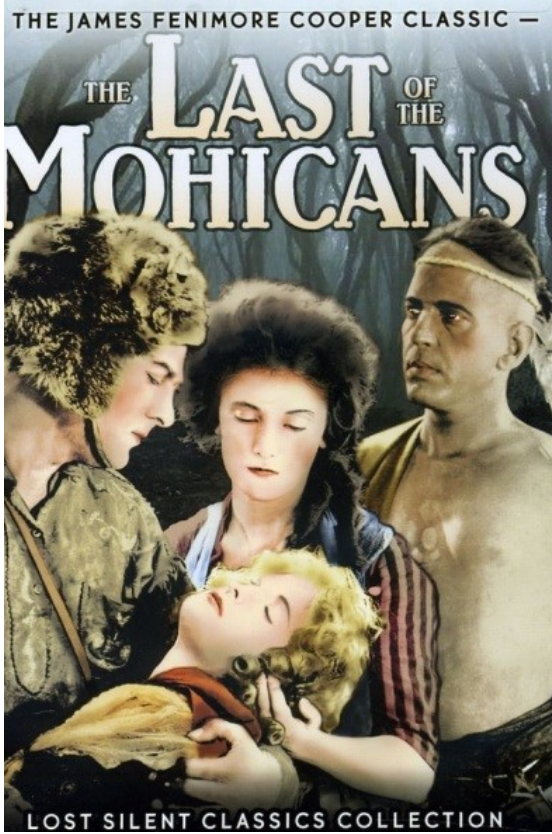

THE LAST OF THE MOHICANS

İlker Mutlu

*Bu vahşi ortamda bile,
iyi yetiştirilmiş kadınlar,
her nasılsa, hayatın zarafeti ve
asaletini devam ettirmekteler.*

*Sadece Kızılderili gözlerinin
görebileceği gizli bir yol.*

*Magua esirlerini öldürmez,
onlara işkence eder.*

1920'lerde Amerika, film üretiminde artık dünyada liderdi ve sinema orada bir endüstri haline gelme yoluna girmişti. 1920'de **Harold Lloyd** ve **Buster Keaton** komedileri, **Hoot Gibson** westernleri, **Douglas Fairbanks** maceraları revaçtaydı. Ve yıl, sonradan defalarca yinelenecek, farklı versiyonları çekilecek klasikler vermişti bir yandan da: *Dr. Jekyll ve Mr. Hyde* (John S. Robertson), *If I Were King* (J. Gordon Edwards), *The Mark of Zorro* (Frank Niblo) ve bu sayıda yüzüncü yaşını kutlayarak ele aldığımız *Son Mohikan* (The Last of the Mohicans, Clarence Brown - Maurice Tourneur) gibi. *Son Mohikan*, bu üçüncü, ama ilk

ikisinden daha ünlü olan sinema adaptasyonunun haricinde, 1936'da, 1957'de (TV), 1971'de, 1977'de (TV) ve 1992'de yeniden çekildi. Hepsi içerisinde en şöhret kazananı da —**Michael Mann**'ın çektiği, **Daniel Day-Lewis** ve **Madeline Stowe**'un baş rollerde oynadığı— sonuncusu oldu.

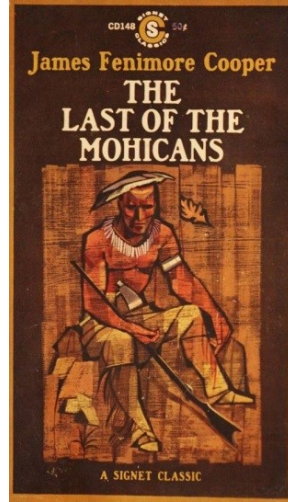
Western filmlerinin başlangıcı 1894'e kadar dayanıyor. **Edison**'un kendi stüdyosu Black Maria'da ürettiği filmler, tam olarak "film" de denemeyecek, 1 dakikayı aşmayan kısa şovlardı. Hatta birisinde **Buffalo Bill** de yer almıştı. Her ne kadar ilk western olarak bazı kaynaklarda 1899 tarihli İngiliz yapımı **Kidnapping by Indians** gösterilse de bu şerefın Amerikan yapımı **The Great Train Robbery**'e (Edwin S. Potter, 1903) bahşedilmesi, yukarıda bahsi geçen endüstrinin reklam kampanyalarının bir sonucudur. Tarihi yine avcılar yazmıştır!

Potter'ın filmini, **From Leadville to Aspen: A Hold-Up in the Rockies** izler (Marion - McCutcheon, 1906). 1909'da **D.W. Griffith**, **Son Mohikan**'ın ilk uyarlamasını **Leather Stockings** adıyla yapar. (Koca romanı 11 dakikaya nasıl sığdırdığını görme açısından ilginç bir deneyim olabilecek olan bu filmi izleme şansını ne yazık ki bulamadım.) **Griffith**, 1908'le 1920 arasında pek çok kısalı uzunlu western yapacaktır. 1910'da **Francis Boggs Across the Plains**'i, **Griffith** ise **In Old California**'yı çeker. 1911'de Theodore Marston **Son Mohikan**'ı aynı adla çeker ve romanın ikinci adaptasyonuna imza atmış olur. 1912'de **Geronimo's Last Raid** (John Emerson) hayli ses getirir. 1919'a kadar Hollywood, senede ortalama 18 western kisası üretirken tür, pek çok yönetmen ve yıldız kazandıracaktır beyazperdeye. 1919, westernin patlama yaptığı yıldır; bu türde o yıl 41 film yapılır. Bu kalabalık film listesinden birkaç önemli örnek olarak **The Squaw Man** (Cecil B. De Mille, 1914), **The Slave Girl** (Tod Browning, 1915), **The Three Godfathers** (Edward LeSaint, 1916), **A Marked Man** (John Ford, 1917), **Riders of the Purple Sage** (Frank Lloyd, 1918) filmlerini sayabilirim. Tür bu süreçte **Tom Mix**, **William S. Hart**, **Harry Carey** gibi yıldızlar yaratır.

Western, Hollywood'un hem kendi, hem de diğer ülke seyircileri üzerindeki hakimiyetini kurma yolunda uzun yıllar boyunca en önemli kozu olarak kaldı ve İngiltere'den Japonya'ya, Kanada'dan Güney Amerika ülkelerine kadar neredeyse her ülke sinemasını ve seyircisini hem etkiledi hem de manipüle etti. Ayrıca tür, sinemaya son derece uygundu ve pek çok anlatım olanağını da beraberinde getiriyordu. Bunun haricinde western, edebiyat üzerinden, etkisi zaten denenmiş bir türdü. Amerika'da en fazla tutulan romanlar bu türe ait olanlardı ve bu eserler dünyanın farklı ülkelerinde de ilgi görmekteydiler. **Ernest Haycox**, **Zane Grey**,

Peter B. Kyne gibi bu türde yazan pek çok yazarın eserlerinin neredeyse tümü sinemaya aktarıldı.

Son Mohikan romanının yazarı **James Fenimore Cooper** da bu yazarlardan biridir. Yazarın sinemaya en fazla uyarlanan bu romanı, ilk kitabı 1823'de basılan *Leatherstocking Hikayeleri* dizisinin 1826'da yayınlanmış bir parçasıdır. Eser, zamanının en çok okunan romanları arasına girmiş ve **Cooper**'ı en sevilen Amerikan yazarları arasına sokmuştur. *Son Mohikan*, Amerikan Edebiyatı öğretiminde de kullanılan eserlerden biridir.

Romanın kahramanı Uncas'ın lakabı “Son Mohikan”dır ve “Mohikan” adı, yazarı tarafından gerçekte var olan Amerikan yerlisi kabilelerinden *Mohegan* ile *Mahican* adlarının birleşiminden oluşturulmuştur. Uncas karakteri, gerçekte Moheganların *sakiması* (büyük reisi) olan Uncas'ın adından gelir.

Cooper'ın kitabı yazması esnasında, ABD yerleşimcileri, kıtanın yerlilerini sömürgecilik ve asimilasyonla ortadan kaldırırlarken, onların *yittikleri* söylemine inanmaktaydılar. Özellikle doğuda, yerlilerin topraklarının, ABD'nin büyümesi ve Jeffersoncu tarım reformu adı altında çalınması ve buralara yerleşilmesi üzerine, pek çok yerli halkın *kaybolmakta* olduğu anlatısı **Cooper**'ınki gibi romanlarda ve yerel gazetelerde geçer oldu. Bu, yerleşimcilerin kendilerini toprakların orijinal halkı olduklarına inandırdı ve kendilerini üstün hissettirdi. Böylece, o dönemde Amerika yerlilerine baskı uygulanırken **Cooper** da, çoğu kolonici gibi, “ilerleme” anlatısını “doğal” bularak benimsemişti. (Kaynak için bkz. [The Last of the Mohicans, \[Wikipedia girdisi\]](#))

Cooper romanını, İngiltere ve Fransa arasındaki *Yedi Yıl Savaşı* (1756 – 1763) bağlamında kurar. İki taraf da bu savaşı Amerika yerlilerinden yandaş edinerek

yürütürler. 1757 baharında Albay **George Monro**, William Henry Kalesi'ne garnizon komutanı olarak atanır. Ağustos başlarında Fransız General **Louis-Joseph de Montcalm** 7000 kişilik birliğiyle bu kaleyi sarar. Edward Kalesi'ndeki üssünden bölgeyi yöneten General **Webb** de, 200 asker ve Massachusettsli 800 milisi William Henry Garnizonu'na desteğe gönderir.

Bu gerçek olay romanda, Albay *Munro*'nun kızlarının seyahatine çerçeve oluşturur. Cora, Albay *Munro*'nun esmer kızıdır; ciddi, zeki ve tehlikeyle karşı karşıya kaldığında da soğukkanlı. Cora'nın üvey kız kardeşi olan Alice ise neşeli, şakacı, çelimsiz ve çekicidir.

Cora ile Alice, babalarının idare ettiği William Henry Kalesi'ne Binbaşı Duncan eşliğinde giderlerken, yolda onlara, müzik hocası David Gamut katılır. Onlara rehberlik eden yerli Magua yarı yolda yok olunca, Şahingöz ile onun iki Mohikan arkadaşı olan Büyük Yılan ve oğlu Uncas'tan yardım isterler. Uncas'a "Son Mohikan" diye seslenen babası Büyük Yılan'dır ve bunun nedeni de artık ortada oğlunu evlendireceği safkan bir Mohikan kadını kalmamış olmasıdır.

Mohikanlar Magua'nın, Fransızlarla işbirliği yapan düşman *Huron* kabilesinden olduğunu söyler. Onun Huronlarla döneceği inancıyla, yanlarındakileri gizli bir mağaraya saklarlar. Ancak orada da Huronların saldırısına uğrarlar ve kısa sürede cephaneleri tükenir. Kendilerinin hemen öldürüleceğini ama yanlarındaki İngilizlerin kıymetli esirler olacağını bilen üç yerli, geri döneceklerine söz vererek kaçarlar.

Magua ve Huronlar, Duncan'ı, Gamut'u ve *Munro* kızlarını esir alırlar. Magua, geçmişinde olanlardan ötürü Albay *Munro*'ya kin duymaktadır. Cora'ya, eşi olması karşılığında diğer kişileri salacağını söyler. Kız bunu reddeder, bunun üzerine esirler ölüme mahkum edilir; ancak Şahingöz ve Mohikanlar onları kurtarır ve Albay'a teslim ederler.

Binbaşı Duncan Albay *Munro*'ya, kızı Cora'yı sevdiğini söyler ve Albay'ın onayını alır. Fransız General Montcalm, *Munro*'yu bir müzakereye davet eder ve ona, General Webb'in destek göndermeyeceğini belirttiği mektubu gösterir. Bunun üzerine *Munro*, Montcalm'ın şartlarını kabul eder ve kaleyi tüm birlik ve ahalisiyle terk etmeye söz verir. İngiliz birliği yolda ihanete uğrar ve 2000 Huron savaşçısı onlara saldırır. Katliam esnasında Magua, iki kızı ve müzik hocası Gamut'u Huron köyüne kaçıtır.

Şahingöz, Mohikanlar, Binbaşı Duncan ve Albay *Munro*, katliamdan kurtulup Magua'nın peşine düşerek, çeşitli maceralardan sonra onun Huron köyüne

ulaşırlar. Orada yerlilerin zararsız bir deli olarak görüp saldıkları Gamut'u bulurlar. Alice'i kurtarırlar; Cora ise bir Delaware köyünde tutulmaktadır. Uncas esir düşer, onu kurtarırlar. Magua ve Huronlar peşlerine düşmüşken, bu kez Delawarelerce esir alınırlar. Magua, Delaware köyüne girer ve tutsaklarını ister. Konsey toplantısında, Uncas'ın bir zamanlar Delawarelerle akraba olan Mohikanlardan olduğu ortaya çıkınca, Delawarelerin reisi Tamenund, Uncas'tan yana olur ve kabile gelenekleri gereği Magua'ya verdiği Cora haricindeki tutsakları serbest bırakır. Magua kızla gidecektir; ama Uncas, diğerleri ve Delawareler onun peşine düşmekte serbesttir. Tamenund yine de arayış için Magua'ya üç saatlik bir avans verir. Savaşa hazırlanırlar, ormana dalarlar.

Delawareler Huronları kanlı bir savaşta alt eder, ama Magua, Cora ve iki başka Huronla kaçmayı başarır. Uncas, Şahingöz ve Duncan, onları yüksek bir dağa dek izlerler. Cora, Uncas ve Magua bir uçurumun kıyısında öldürülür. Roman, Uncas ve Cora'nın cenazelerine dair uzun bir anlatımla sonlanır. Tamenund son sözü söyler: *"Soluk yüzlüler dünyanın hakimidirler ve kızıl adamların zamanı gelmemiştir henüz..."*

Romanın 100 yaşındaki sinema adaptasyonu, siyahbeyaz ve sessiz. Ama o haliyle bile tüm heyecanını seyirciye geçirmeyi başarıyor. Filmde, kitaba noktası noktasına bağlı kalınmış değil. Zamanının ve hatta öncesindeki ve sonrasındaki tüm Hollywood westernlerinin aksine, Amerikan yerlilerine (en azından bir kısmına) insancıl yaklaşıyor denebilir.

Film açıklayıcı bir yazıyla açılıyor, dönemin diğer filmlerinin pek çoğu gibi. Bu, o ana dek olanlar hakkında bir özet geçilmesi anlamına geliyor ve seyirciyi doğrudan filmin içine alıyor: *"1757'de Hudson Nehri Vadisi'ne tepeden bakan dorukta bir yaz öğleden sonrası, bir zamanların büyük Kızılderili kabilesinden kalan iki hüznü dolu insan. Şef Büyük Yılan ve oğlu Uncas."*

Fransızların William Henry kalesine saldıracaklarını öğrenen Uncas, haberi Edward Kalesi'ne getiriyor. Burada onu gören Cora, ondan etkileniyor. Ekip, rehber Magua önderliğinde yola çıkıyor. Yolda karşılaştıkları ve onlara katılacak olan Gamut, filmin komik karakteri olarak rahatlama anları yaratmaya yardımcı oluyor.

Magua'yı kaybetmeleri ve Uncas, onun babası Büyük Yılan ve Şahingöz'e rastlamaları, romana paralel detaylar. Bu üçlü, Magua'nın oyun çevirdiğini anlayıp mağaraya saklanıyorlar. Bu kısım ve yerlilerin kaçıışı da romanın paralelindeyken, filmde farklı olarak, Uncas ile Cora mağarada birbirlerine yakınlaşıyorlar.

Magua Cora'yı arzuluyor ve Alice'i öldürmekle tehdit ediyor. O esnada yetişen Uncas, Duncan'ı serbest bırakıyor ve dövüş başlıyor. Magua kavgada ölmüş numarası yapıyor; onlar da William Henry Kalesi'nin yoluna koyuluyorlar. Kaleye vardıklarında Cora, kurtarıcılarını Uncas'ı babasına övüyor. Bundan rahatsız olan Duncan, ani bir sinir patlaması geçiriyor ki bunlar da romanda olmayan sinematik detaylar.

Bu arada kalenin savunması için ivedi bir toplantı yapılıyor ve toplantıda kalenin sol tarafının toplar açısından zayıf olduğu zikredilir. Ne yapacağını bilemez haldeki Duncan, bu bilgiyi Fransız komutana götürüyor. Fransız komutan, Munro'yu mütareke bahanesiyle çadırına davet ediyor ve bu bilgiyi pat diye ortaya söylüyor. Çaresiz kalan Albay Munro teslim bayrağını çekiyor.

Kaleyi terk eden konvoy, Magua'nın dolduruşa getirdiği yerlilerin saldırısına uğruyor. Yaşanacak dehşet katliama kadarki gergin bekleyişi, uzun bir kaydırma ve yakın çekimlerle aldıkları endişeli yürüyüş sekansında iliklerimize kadar yaşıyor yönetmenler. Sonrasındaki vahşeti vermek içinse hayli ürkütücü kareler oluşturmuşlar. Kaçışan insanlar, devrilen arabalar, kadın erkek demeden hunharca saldıranlar ve özellikle çocuklara yönelik vahşet! Yerliler, kaleye geri kaçan halkı bile takip edip her yanı yakıp yıkıyor, önlerine geleni öldürüyorlar. Sarhoş bir yerli, devrilmiş bir arabaya gizlenmiş, kundaktaki bebeğini korkuyla susturmaya çalışan anneye saldırıyor örneğin. Bebeği alıp yere savuruyor!

Neticede katliam sürerken Magua kız kardeşleri durduruyor ve Cora'ya tek şanslarının onunla gitmek olduğunu söylüyor. İtirazla karşılaşınca da iki kadını atına bindirip yola koyuluyor. Katliam sürüyor; korkak Duncan da peşindeki yerlilerden kurtulmak için mühimmat deposuna sığılıyor. Onu izleyen yerliler içeriye ateş bırakınca onunla birlikte havaya uçuyorlar!

Katliam sonrası görüntüler içinde en sevdiğim, muhtemelen yediği bir kurşundan düşüp ölen eşinin başında bekleyen at çekimi. Müthiş etkili.

Magua'nın Delawarelere sığınması filmde de var. Romandan farklı olarak filmde Delawarelerin ihtiyarları, Uncas'ın Cora'yı, Magua'nın da Alice'i almasına karar veriyorlar. Tapınağın yasalarının Magua'yı günbatımına kadar koruyacağını da ekliyorlar. Cora dayanamıyor ve Magua'ya, Alice'in yerine kendisini teklif ediyor. Birlikte ayrılıyorlar.

Uncas Magua'nın peşine düşmek için geceyi beklerken Cora, kamp yaptıkları yerden Cora kaçıyor. Onu kovalayan Magua, onu en son bir uçurumun kıyısında kısıtıyor. Cora, yaklaşırsa, kendisini aşağıya atmakla tehdit edince Magua çöküp beklemeye başlıyor. Sonuçta Cora uykuya yenik düşüyor. Bunu fırsat bilen Magua, kızın bileğini yakalıyor, ama kız da dönerek kendini yardan aşağı bırakıyor. Orada asılı kalıyor. Uncas o sırada yetişiyor. Kızı tutarken Uncas'la dövüşemeyeceğini anlayan Magua, Cora'yı uçurumdan atıyor. Uçurumun kenarında kıyasıya bir boğuşma başlıyor. Magua, Uncas'ı bıçak darbesiyle öldürüyor. Uncas'ın bedeni Cora'nın yanına düşüyor. Kaçmaya başlayan Magua'yı da Şahingöz ve Büyük Yılan vuruyor. Aşıkların elleri, ölürken birleşiyor.

Michael Mann'ın 1992'de çektiği versiyonun da kendince farklılıkları var: Babası, Uncas'a sürekli, "beyaz oğlum" diye hitap ediyor. **Mann**, filmin seyirciyle kuracağı bağı düşünerek, ilişkileri de farklı şekilde kuruyor ve hikayeye bir aşk öyküsü daha ekliyor: Alice ile Şahingöz. Sondaysa Uncas ile Cora yerine bu çifti uçurumdan düşürerek öldürüyor. Duncan ilk versiyonda dibine kadar korkak ve ikiyüzlüken, **Mann**'ın versiyonunda en azından sonda bir kahramanlığa imza atıyor ve sevdiği Cora'nın yerine ateşe gidiyor.

Bu versiyondaki katliam sahnesi de az vahşet içermiyor; ama artık 90'larda alıştığımız şiddet görüntüleri nedeniyle ilk versiyondaki etkiyi de yapamıyor. (Burada Magua, daha gaddardır. Kin sürdüğü Albay'ı atından düşürerek yakalar ve onun göğsünü yarıp kalbini alır!) **Mann**'ın filmini asıl sürükleyen, ödül de almış müzikleri oluyor.

Biz, asıl konumuz olan adaptasyona dönelim. Yönetmenlerden **Clarence Brown** (1890-1987), pek çok Oscar adaylıkları almış bir isim. 1930'da **Romance** ve **Anna Christie**, 1931'de **A Free Soul**, 1944'te **The Human Comedy**, 1944'te **National Velvet** ve 1946'da **The Yearling** için olmuş bu adaylıklar. Venedik Film Festivali'nde **Anna Karenina** ile En İyi Yabancı Film ödülünü almış 1935'te. Aslen makine ve elektrik mühendisliği diploması olan yönetmen, Fransız yönetmen **Maurice Tourneur**'la çalışmak için Peerless Productions'a gitmiş. Sonrasında MGM'e geçerek büyük filmler yapmaya başlamış.

Maurice Tourneur, **Clarence Brown**'ı sinemaya kazandıran isim aslında. Paris banliyölerinden Belleville'de doğan yönetmen, gençliğinde grafik tasarım ve çizerlik yapmış. Küçük kardeşleri tiyatroyla uğraştıklarından o da bir şekilde sahneyle ilgilenmiş ve asıl soyadı olan Thomas'ı Tourneur'a çevirmiş ve ikinci sahne adı yapmış. İleride kendisi de ünlü bir yönetmen olacak olan oğlu **Jacques Tourneur** (1947 tarihli kara film klasiği **Out of the Past** ile tanınıyor) doğduktan sonra tiyatroyu bırakıp film endüstrisiyle ilgilenmiş. Societe Francaise des Films et Cinematographes Éclair'de yönetmen yardımcısı olarak çalıştıktan sonra, Fransa'da filmler çeken bir yönetmen olmuş. Tiyatro aktörü olarak İngiltere'de hayli tanınan **Tourneur**, önce oraya, sonra da Amerika'ya transfer olmuş. Ardında **A Butterfly on the Wheel** (1915), **The Poor Little Rich Girl** (1917), **The Blue Bird** (1918), **A Doll's House** (1918), **Treasure Island** (1920), **While Paris Sleeps** (1923), **Avec le sourire** (1936), **Le main du diable** (1943) gibi klasikler bırakarak 1961 yılında ölmüş.

Oyunculardan Uncas'ı canlandıran **Wallace Beery** (1885-1949), 16 yaşındayken bir sirkte fil eğiticiymiş. Bir leopar pençesini koluna geçirince oradan ayrılmak zorunda kalmış. Sonra New York'a gidip müzikal varyete şovlarında çalışmış. Yeteneğiyle yükselip müzikallerde başrole çıkmaya başlamış. 1915'te sinemaya geçmiş ve asıl ününü, ele aldığımız film, **The Four Horsemen of the Apocalypse** (1921), **Robin Hood** (1922) ve **The Sea Hawk** (1924) ile yapmış. 1931'de **The**

Champ (King Vidor) ile Oscar kazanan aktör, kariyerini 40'ların sonunda kalp krizinden ölene değin başarıyla sürdürmüŖ.

Romandaki Uncas karakterinin daha oturmuŖ, orta yaŖlarda, sert ve ağır yapıda biri olduğundan bahsediliyor. Bu bakımdan **Beery**, Uncas rolü için aslında **Daniel Day-Lewis**'ten daha uygun bir seçim.

Cora'yı canlandıran güzel aktris **Barbara Bedford** ise (1903-1981), kısıalı uzunlu iki yüzü aşkın filmde yer almasına karŖın en çok buradaki rolüyle tanınıyor. Cora, kariyeri boyunca oynadığı nadir başrollerden biri. Hikayenin 1992 versiyonunun baş aktristi **Madeleine Stowe**, bana her zaman soğuk bir dilber olarak görünmüŖtür. **Mann**'ın versiyonundaki Cora'ya bir türlü ısınamamam da sanırım bundan!

